

УДК 351.78

ОЦІНКА НАГЛЯДОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗА ОХОРОНОЮ ПРАЦІ В УКРАЇНІ

В. В. Калюш

студентка 4 курсу, група ОП-41, навчально-науковий інститут будівництва та архітектури
Науковий керівник – к.т.н., доцент Г. І. Туровська

*Національний університет водного господарства та природокористування,
м. Рівне, Україна*

У статті проведено аналіз діяльності та оцінка роботи органів державного нагляду в сфері охорони праці та промислової безпеки за період 2006-2014 роки. Запропоновано пріоритетні завдання та шляхи подальшого удосконалення наглядової діяльності.

Ключові слова: наглядова діяльність, охорона праці, промислова безпека, превентивні заходи.

В статье проведен анализ деятельности и оценка работы органов государственного надзора в сфере охраны труда и промышленной безопасности за период 2006-2014 годы. Предложены приоритетные задачи и пути дальнейшего совершенствования надзорной деятельности.

Ключевые слова: надзорная деятельность, охрана труда, промышленная безопасность, превентивные меры.

The article analyzes the performance and evaluation of the work of state supervision in the field of occupational health and safety for the period 2006-2014 years. Proposed priorities and ways to further improve the supervisory activities.

Keywords: supervisory activities, labor protection, industrial safety, preventive measures.

Наглядова діяльність є правовим механізмом захисту конституційних прав людини на життя і здоров'я, в тому числі і право на безпечні умови праці та соціальний захист; а також одним із засобів профілактики травматизму і професійної захворюваності. Тому держава, згідно з Законом України «Про охорону праці», залишає за собою функцію нагляду за фактичним дотриманням вимог охорони праці та промислової безпеки.

Дослідженнями різних аспектів зазначеної проблематики на сучасному етапі займаються такі вчені, як К.Н. Ткачук, М.О. Халімовський, В.В. Зацарний, Д.В. Зеркалов, Р.В. Сабарно, О.І. Полукаров, В.С. Козяков, Л.О. Митюк, М.В. Гришук та інші. Значну увагу дослідженню загально-теоретичного поняття контрольно-наглядової діяльності в українській науці приділили О.В. Баклан, А.О. Замченко. Питання правового регулювання контрольно-наглядової діяльності висвітлюються у працях В.Б. Авер'янова, Л.В. Ковалю, В.К. Колпакова, В.В. Копейчикова, В.М. Марчука, Г.І. Петрова та деяких інших науковців.

Певна обмеженість наукових досліджень з цієї проблеми є причиною існування прогалин у правовому регулюванні відносин, що складаються в процесі наглядової діяльності. Тому багато аспектів даної проблеми все ж таки іще потребують подальшого дослідження та практичного застосування.

Мета нашого дослідження полягає у розробці пропозицій і рекомендацій з удосконалення наглядової діяльності у сфері охорони праці та промислової безпеки на основі аналізу діяльності та оцінки роботи органів державного нагляду.

Однією з найважливіших складових системи управління охороною праці є нагляд і контроль у цій сфері. Необхідність оптимізації системи державного нагляду та управління охороною праці, координації діяльності структурних підрозділів зумовило внесення змін і в структуру центрального апарату Державної служби з питань праці, який здійснює контрольно-наглядові функції у сфері охорони праці та промислової безпеки.

На сьогоднішній день основним завданням Державної служби з питань праці є забезпечення дієвого державного нагляду у сфері охорони праці та промислової безпеки, виконання якого передбачає комплекс заходів, які реалізуватимуться відповідними стратегічними напрямками [1, С. 26], відповідно до яких було проведено реформування територіальних органів з перерозподілом їх статусу на територіальні та обласні управління залежно від обсягу та специфіки наглядових органів.

Узагальнені звітні дані про стан наглядової діяльності [2] показують кількість проведених перевірок, виявлених порушень законодавчих та нормативно-правових актів з питань охорони праці, кількість тимчасово зупинених виробництв, виконання робіт або надання послуг, кількість працівників, яких було притягнуто до адміністративної відповідальності, з них керівників, сума штрафів накладених на працівників та посадових осіб за порушення вимог законодавства з охорони праці, кількість осіб, на яких до органів прокуратури надіслано матеріали про порушення вимог законодавства з охорони праці, кількість керівників підконтрольних підприємств, яких було заслухано на радах територіальних управлінь (ТУ).

За результатами досліджень було виявлено, що найбільшу кількість перевірок було проведено у 2006 році, їхня кількість склала 243807. До 2011 року їх кількість щороку зменшувалась, а у 2012 зросла на 14%. Це пов'язано було з введення посиленого режиму нагляду, застосування групового методу обстежень, перехресних перевірок. Після 2012 року кількість перевірок знову знижувалась і на 2014 рік склала лише 68325. До речі, у 2014 році в зв'язку з подіями, які відбувались в Україні, було введено мораторій на проведення перевірок, відповідно до якого проведення перевірок підприємств, установ та організацій контролюючими органами здійснювалось виключно з дозволу Кабінету Міністрів України.

Співвідношення кількості проведених перевірок та виявлених порушень показало, що в середньому кількість виявлених порушень в 10 разів перевищує кількість проведених перевірок. Слід зауважити, що кількість проведених перевірок за кожен рік, тимчасово зупинених виробництв, виконання робіт або надання послуг, а також кількість працівників, яких було притягнуто до адміністративної відповідальності (з них керівників) з роками нерівномірно спадає. Це звісно пов'язано зі зменшенням кількості проведених перевірок.

За останні 9 років кількість тимчасово зупинених виробництв, виконання робіт або надання послуг зменшилися з 252776 (2006 рік) до 3310 зупинок (2014 рік).

Аналіз показав, що з усіх притягнутих до відповідальності в середньому 23% керівників і 77% працівників. Це пов'язано з тим, що керівники відповідальніше ставляться до безпеки праці, оскільки відповідають за життя і здоров'я всіх працівників на своєму підприємстві, а звичайні працівники, в основному, відповідають за своє життя й здоров'я і тому часто нехтують вимогами безпеки.

Необхідно відмітити, що сума штрафів, накладених на працівників та посадових осіб за порушення вимог законодавства з охорони праці з 2006 по 2011 була більш менш однаковою, а в 2012-2013 роках стрімко зросла до 28 млн грн. Кількість осіб, на яких до органів прокуратури надіслані матеріали про порушення вимог законодавства з охорони праці до 2008 року стрімко зростала, а надалі спадала. Це пов'язано з тим, що з 2008 року згідно законодавства, несвоєчасне виконання приписів розглядалося органами прокуратури. Після 2008 року тенденція надсилання матеріалів про порушення поступово знижується.

Варто відзначити 2010 та 2014 роки як роки, коли на радах ТУ було заслухано найбільше та найменше керівників відповідно. Оскільки однією з причин виступів керівників на радах ТУ є настання нещасного випадку, що підпадає під спеціальне розслідування, то в 2010 році було найбільше таких випадків, а в 2014 – найменше.

Проведений аналіз та оцінка роботи органів державного нагляду в сфері охорони праці та промислової безпеки дає можливість зробити наступні висновки.

На сьогодні пріоритетним завданням подальшого удосконалення наглядової діяльності у сфері охорони праці та промислової безпеки є вжиття превентивних заходів [3, С. 26]:

1) Надання переваги не застосуванню санкцій, а приверненню уваги суспільства до питань охорони праці. І лише після реалізації усіх можливих заходів, у яких задіяні сторони соціального діалогу, потрібно застосовувати адміністративні санкції. Відповідно парадигму «перевірити, розібратися і покарати» необхідно замінити на «зацікавити і запобігти» [4].

2) Забезпечення всебічної підтримки роботодавців щодо створення ними належних умов праці. Роботодавці повинні отримувати всю необхідну інформацію з питань охорони праці та усвідомити переваги додержання вимог законодавства у цій сфері.

3) Забезпечення інформаційно-роз'яснювальної роботи щодо запобігання травматизму на виробництві та упровадження на підприємствах системи управління ризиками.

Досвід зарубіжних країн свідчить, що заходи щодо запобігання небезпечним ситуаціям під час трудової діяльності є більш ефективними, ніж здійснення суто наглядової діяльності за виробництвом. Вони фінансово менш витратні, ніж заходи щодо ліквідації наслідків аварій на виробництві. Збалансоване поєднання профілактичної роботи з наглядовою діяльністю – це оптимальна форма роботи контролюючих органів. Саме за цим принципом Державна служба з питань праці має вибудовувати свою роботу. Планування такої діяльності має відбуватися у тісній співпраці з органами влади, місцевого самоврядування та сторонами соціального діалогу за участю Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України.

Таким чином, Державна служба з питань праці та її територіальні органи, зважаючи на ефективність превентивних заходів, повинні спрямовувати свої ресурси не на збільшення кількості перевірок, а на роботу щодо запобігання нещасним випадкам на виробництві та професійним захворюванням, зокрема на:

1. Реалізацію положень Загальнодержавної соціальної програми поліпшення стану безпеки, гігієни праці та виробничого середовища на 2014-2018 роки, спрямованих на запобігання нещасним випадкам на виробництві та професійним захворюванням.

2. Підписання угод про співпрацю з центральними та місцевими органами влади, профспілковими організаціями та об'єднаннями роботодавців.

3. Привернення уваги суспільства, органів державної влади, суб'єктів господарювання, громадських організацій до питань охорони праці, запобігання нещасним випадкам на виробництві та професійних захворювань.

Відповідно на регіональному рівні необхідно формувати цільові програми поліпшення стану охорони праці та промислової безпеки. Заходи з охорони праці вносити до програм соціально-економічного та культурного розвитку регіонів і розробляти на основі аналізу виконання програмних профілактичних заходів, завдяки яким можна досягти найбільш ефективних результатів у сфері охорони праці.

Одним із шляхів удосконалення нагляду повинно стати впровадження декларативного принципу на підприємствах країни, коли їхні власники самостійно розробляють план заходів щодо усунення ризиків і зобов'язуються вести виробництво без порушень вимог з охорони праці. Це дасть змогу встановити оптимальну частоту інспекторських перевірок, зменшивши завдяки цьому адміністративний тиск на бізнес, і збільшити відповідальність роботодавців.

Список використаних джерел:

1. Про вдосконалення державного нагляду // Охорона праці. – 2010. – № 6. – С. 26-27.
2. Офіційний сайт Державної служби України з питань праці [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dnopr.gov.ua>.
3. Терещенко В. Не карати, а запобігати / В. Терещенко // Охорона праці. – 2013. – № 7. – С. 26.
4. Аніщенко С. Перспективи державного регулювання охорони праці / С. Аніщенко // На допомогу спеціалісту з охорони праці. – 2013. – № 11. – С. 38-41.